

Balders død

Tekst/illustrasjoner:

Anne Schjelderup/Clipart.com

Filosofiske spørsmål:

Anne Schjelderup og Øyvind Olsholt

Sist oppdatert: 15. november 2003

Balder var den vakreste og godeste av de norrøne gudeskikkelsene. Alle de andre gudene forgudet (!) ham, Balder var deres «lys og lampe». Moren Frigg får hele verden til å love ikke å skade den elskede Balder. Men dessverre glemmer hun å spørre mistelteinen. Denne forglemmelsen vet den listige og sjalu Loke å utnytte.

Balder den gode

Odin har en sønn, Balder, som er så vakker og god at alle må bli glade i ham. Det er som om det stråler et lys fra Balder. Når han er i nærheten, kan ingen tenke en ond tanke eller si et ondt ord.

Men hvorfor er Balder så blek og trett? Balder sover dårlig om nettene. Han har onde drømmer. I drømmene ser han fjellene sprekke og skyene brenne. Han ser sitt navn skrevet i blod. Balder vrir seg i søvne og svetter, skriker et lydløst skrik ut i natten. Hver natt kommer synene til ham. Til slutt må han fortelle om dem til de andre gudene.

Gudene blir redde. Balder er deres lys og lampe, sier de. Om Balder blir borte vil det bety slutten for dem alle.

Ingenting kan skade Balder

Men Balders mor Frigg vet råd. Hun reiser over hele verden, fra øst til vest, fra syd til nord, og får alt og alle til å love at de aldri skal skade hennes sønn Balder.

Gudene er glade, nå kjenner de seg trygge. Balder kan ikke bli skadet, han er trygg og vil alltid være med dem.

De lager en stor fest for Balder for å feire at ingenting kan skade ham. De begynner å kaste alt mulig på ham. Det er morsomt å se at det de kaster, preller av på ham uten å gjøre skade. Steiner, spyd, sverd og økser kaster de mot Balder. Balder står i midten og ler. Og når Balder ler, bryter det ut en lykkelig jubel blant gudene.

Men det er én som ikke gleder seg med de andre, en som sitter for seg selv i en mørk krok, knytter nevene og biter tennene sammen. Det er den misunnelige jotnen Loke.

Lokes hevn

«Hvorfor feirer de Balder?», spør Loke seg selv. «Hvem er vel han? Ikke kan han sloss, han er veik som en kvinne.» Nei, da er det noe annet med ham selv, Loke. Loke er den som alltid finner en løsning på alle problemer. Loke er den som får til alt. Til tross for dette er det Balder de feirer, disse dumme og urettferdige gudene. Men bare vent, Loke skal nok gi dem en lærepeng!

Loke har nemlig fått vite en hemmelighet. Alle ting har lovet ikke å skade Balder, alle ting utenom den lille planten som kalles misteltein. Den henter Loke nå. Så drar han tilbake til festen. Gudene kaster fremdeles alt mulig mot Balder. Bare Balders bror Hód kaster ingenting. Han er blind, og kan ikke se hvor Balder står.

«Kom, så skal jeg hjelpe deg», sier Loke til Hód, og gir ham mistelteinen. «Du må jo også hedre din bror». Loke fører Hóds arm. Hód spenner buen og skyter avgårde misteltein-pilen mot sin bror. Balder skriker og faller død om på bakken.

Det blir helt stille. Gudene står som lamslått. Armene deres synker hjelpesløst ned langs siden, de bøyer hodene, og tårene står i øynene på dem. Så bryter uroen løs.

De stiller seg rundt Hód. Noen får også tak i Loke. De vil stille dem til ansvar for Balders død. Knyttede never, sinte stemmer. Men Odin stanser dem. «Her er spilt nok blod for en dag», sier han trett.

Loke anklager Balders mor, Frigg: «Det er din skyld, du sa du hadde fått alle ting til å love ikke å skade Balder. Du lurte oss, nå er Balder død.» Frigg snur seg bort og hulker. «Det er skjebnen,» sier noen stille. «Den kan ingen stanse.»

Hermod rir til dødsriket

Men Frigg nekter å gi slipp på sin sønn. «Hvem rir til Hel i dødsriket og ber henne om å la Balder få komme tilbake?», spør hun. Alle nøler. Selv Tor og Tyr ser ned i bakken. Da trer Hermod frem, Balders andre bror. «Jeg rir», sier han. «Odin, gi meg din hest Sleipner.»

Hermod får låne Sleipner, og i stormende fart bærer det ned til Dødsriket. Hestehovene gnistrer mot stein, vinden river i Hermods hår. I ni netter rir han gjennom mørke og dype daler. Mang en hindring møter han, men han rir på. Forbi Dødsrikets vokter rir han, langs stranden Náštrand der råtnende lik

---

ligger over alt. Stanken slår imot ham og truer med å kvele ham, men Hermod rir på.

Nå kommer han til en kjempemessig port, Helgrinden. Den er laget av knokler og hodeskaller. Men Hermod sparker i siden på Sleipner som hopper over i et veldig sprang.

Hermod rir like til Hels gård. Hel tar ham vel imot. Hun er høy og mager. Hennes ansikt er hvitt på den ene siden, og sort på den andre. Og langt bak i salen skimter han Balder, sin døde bror. Ved Balders side ser han også Nanna, Balders trofaste hustru, som hadde dødd av sorg da Balder døde.

Loke fullfører sitt onde verk

Hermod ber for Balder, men Hel vil ikke la ham komme tilbake. Hermod gir seg ikke. «Balders død har bragt større sorg enn verden kan bære. Ingen har noen gang vært elsket slik som Balder», roper Hermod fortvilet.

Hel gir seg. Hermod skal få Balder med seg tilbake. Men bare på én betingelse, Hel sier: «Alt som lever i hele verden må sørge over Balder. Finnes det en eneste skapning som ikke sørger, da må han bli igjen her. Gå nå raskt før jeg ombestemmer meg!»

Nå sprengir Hermod hjem til gudenes rike, Åsgard, med den gode nyheten. Hver levende skapning sørger over Balder. Men så møter gudene en gammel trollkjerring som kalles Tokk. Hun vil ikke sørge. «La Hel beholde det hun har», sier hun, og går sin vei. Så dermed slipper Balder ikke ut av Dødsriket likevel.

Men Tokk er ingen annen enn Loke i forkledning, som nå har fullbyrdet sitt onde verk.

Fil osofiske spørsmål

- 1. Det stråler et godhetens lys fra Balder. Ingen kan tenke en ond tanke eller si et ondt ord når han er i nærheten. Kjenner du noen som er slik som Balder? Eller er det bare guder som kan være så gode? Prøv å forestille deg Balder; hvordan ser han ut, hvordan snakker han, hva gjør han, hva tenker han? Prøv selv å være slik at du utstråler et godhetens lys; hvordan kan du få til det?*
- 2. Det var ingenting (bortsett fra mistelteinen) som kunne skade Balder. Du kunne slå ham i hodet med en hammer, men han var like hel. Men historien sier ingenting om hva som ville skjedd med Balder dersom du hadde sagt noe stygt til ham: tror du han hadde blitt lei seg (såret)? Eller var det bare kroppen hans som var usårbar? Hvis du måtte velge, ville du at kroppen din skulle være usårbar eller følelserne dine? Hva er verst: å miste en finger eller å bli mobbet?*
- 3. Loke var så misunnelig på Balder at han ønsket å ta livet av ham. Har du vært misunnelig på noen? Hvorfor? Ville du vært misunnelig på en som:*
  - er likt av alle?*
  - alltid er glad?*
  - er høyere enn deg?*
  - er eldre enn deg?*
  - har finere sykkel enn deg?*
  - er slem mot deg?**Hvorfor? Hva mener de andre i klassen? Er det forskjellig grunner til at vi blir misunnelige?*
- 4. Loke dreper ikke Balder selv, men får Balders blinde bror til å skyte dødspilen. Er Loke feig? Ville Loke vært modig dersom han hadde drept Balder selv – eller er det bare de som gjør gode ting som kan kalles modige? Er du modig hvis du:*
  - erter en av medelvene dine?*
  - forsvarer en som blir ertet?*
  - knuser en rute på skolen?*
  - nekter å være med på å ruteknusing?*
  - ikke gjør som læreren sier?*
  - adlyder læreren selv om ingen andre gjør det?*

5. Da Bal der dør er det noen som sier: «Det er Skjebnen». Hva mente de med det tror du? Mente de at det som skjedde med Bal der var nødt til å skje? Hvorfor? – Tror du alt som skjer i verden er helt til felles eller er det en mening (en plan) med alt som skjer? Hvor mye av dette er helt til felles tror du:

- en hund blir påkjørt av en bil
- moren til en du kjenner vinner i Lotto
- bussen er forsinket
- skolen din brenner ned
- jorden går i bane rundt solen
- du har de foreldrene du har

6. Hermod rir til dødsriket (Niflheim) på den superraske hesten Sleipner for å hente tilbake Bal der. Hvor vil le du dratt for å hente noen som er døde? Hvem kan du spørre for å finne ut hvor det blir av alle de som dør? Hva tror du skjer med oss når vi dør? Har du lyst til å finne det ut, eller vil du helst ikke vite? Er det andre ting du helst ikke vil vite? Hvorfor?

7. Hel sier: Hvis alle i hele verden sørger over Bal der, så skal han få vende tilbake til livet. Det skjer ikke (Loke, forklædd som Tokk, sørger ikke). Alltså får ikke Bal der vende tilbake. – Hvilke av de følgende situasjonene passer ikke inn i dette mønsteret:

- Læreren sier: Hvis dere ikke slutter å bråke nå, så får jeg vondt i hodet. Dere slutter å bråke. Læreren får ikke vondt i hodet.
- Pappa sier: Hvis du spiser opp maten din, skal du få dessert. Du spiser opp maten din. Du får dessert.
- Anne sier: Hvis du ikke slutter å rape nå, så blir jeg sint. Du slutter ikke å rape. Anne blir sint.
- Ina sier: Hvis ikke jeg får tilbake dukken min, vil jeg ikke leke mer med deg. Du gir henne ikke tilbake dukken. Hun vil ikke leke mer med deg.
- Mamma sier: Hvis du gjør lekene dine, får du gå ut og leke. Du gjør ikke lekene dine. Du får ikke gå ut og leke.
- Ivar sier: Hvis du spiller, så skal jeg synge. Ivar synger ikke. Du spiller ikke.